

Қазақстанның қаржы тұрақтылығының индикаторлары

	2006	2007	2008	6 ай. 2009	9 ай.2009
	(пайызбен)				
Банк секторы					
<i>Капиталдың жеткіліктілік көрсеткіштері</i>					
Тәуекел бойынша алынған активтерге есептік капитал	14,82	14,18	14,86	-2,24	-7,81
Тәуекел бойынша алынған активтерге 1-деңгейдегі капитал	10,35	10,23	11,64	-2,90	-8,53
Жиынтық активтерге меншікті капитал	9,81	12,20	12,22	-3,07	-8,16
Төлем мерзімі 90 күннен астам кешіктірілген заемдардың олар бойынша арнайы құрылған провизияларды шегере отырып меншікті капиталға қатынасы	д/ж	д/ж	10,18	-95,50	-38,62
Жиынтық міндеттемелерге меншікті капитал	10,88	13,89	13,92	-2,99	-7,56
<i>Активтердің сапасы</i>					
Төлем мерзімі 90 күннен астам кешіктірілген заемдардың несие портфеліне қатынасы	д/ж	д/ж	5,15	13,42	17,52
Несие портфеліне қалыптастырылған провизиялар	4,99	5,88	11,09	30,61	36,38
Төлем мерзімі 90 күннен астам кешіктірілген заемдарға					
Төлем мерзімі 90 күннен астам кешіктірілген заемдар бойынша қалыптастырылған провизиялар	д/ж	д/ж	68,96	74,05	78,59
Валюталық заемдардың несие портфеліне қатынасы	д/ж	50,43	52,17	60,75	59,93
<i>Рентабельділік көрсеткіштері</i>					
Активтердің рентабельділігі (ROA) ¹	1,97	2,55	0,23	-36,37	-31,34
Капиталдың рентабельділігі (ROE) ²	0,20	0,23	0,02	-809,64	-1606,12
Жалпы кіріске пайыздық маржа	51,07	51,60	49,03	38,72	13,15
Жалпы кіріске пайыздық емес шығыстар	76,26	55,08	59,01	83,45	96,10
Қызметкерлерге арналған шығыстардың пайыздық емес шығыстарға қатынасы	13,41	15,31	12,49	6,92	2,59
Депозиттер және кредиттер бойынша анықтамалық ставкалар арасындағы сгрэд ³	д/ж	1 101,97	763,39	338,68	430,94
<i>Өтімділік көрсеткіштері</i>					
Өтімділігі жоғары активтердің жиынтық активтерге қатынасы	16,10	13,90	4,33	17,07	19,34
Өтімділігі жоғары активтердің қысқа мерзімді міндеттемелерге қатынасы	д/ж	56,31	16,04	53,67	51,50
Клиенттердің депозиттерінің қаржылық емес ұйымдардың жиынтық заемдарына қатынасы	87,55	45,30	51,35	53,56	60,74
<i>Нарық тәуекеліне сезімталдық</i>					
Таза ашық валюта позициясының меншікті капиталға қатынасы	-3,92	-0,82	6,87	-284,99	-136,12
Басқа қаржы корпорациялары					
Активтердің қаржы жүйесіндегі жиынтық активтерге қатынасы	18,85	21,42	38,04	19,03	18,40
Активтердің ЖІӨ-ге қатынасы	20,18	24,79	45,47	18,34	17,63

Корпоративтік сектор (ірі және орта кәсіпорындар)					
Активтердің рентабельділігі	20,99	20,44	17,99	11,77	д/ж
Капиталдың рентабельділігі	49,27	48,01	43,22	29,42	д/ж
Жиынтық міндеттемелердің меншікті капиталға қатынасы (левередж)	1,38	1,33	1,46	1,72	д/ж
Таза ашық валюта позициясының меншікті капиталға қатынасы			-40,78%	-53,26%	
Ағымдағы өтімділік коэффициенті	1,06	1,45	1,38	1,39	д/ж
Үй шаруашылықтары секторы					
Үй шаруашылықтары борышының ЖІӨ-ге қатынасы	16,5	22,33	16,82	17,46	17,23
Үй шаруашылықтары борышының қолдағы бар кіріске қатынасы	35,71	45,21	32,99	30,57	29,43

Дерек көзі: ҚҚА, ҚРСА есептері: ҚРҰБ

¹ – салықтарды шегергенге дейінгі таза кірістің активтердің орташа құнына қатынасы. Активтердің орташа құны кезеңнің басындағы және аяғындағы позициялардың орташа мәні ретінде есептелген.

² - салықтарды шегергенге дейінгі таза кірістің капиталдың орташа құнына қатынасы. Капиталдың орташа құны кезеңнің басындағы және аяғындағы позициялардың орташа мәні ретінде есептелген.

³ – кредиттер бойынша анықтамалық ставка кредиттер бойынша пайыздық кірістер (клиенттерге берілген банк заемдары бойынша сыйақы алуға байланысты кірістер) сомасының кредиттер бойынша орташа позицияға қатынасы ретінде есептелген.

Депозиттер бойынша анықтамалық ставка – депозиттер бойынша пайыздық шығыстардың (тартылған салымдар бойынша сыйақы төлеуге байланысты шығыстар) депозиттер бойынша орташа позицияға қатынасы ретінде есептелген.

Депозиттер және кредиттер бойынша орташа позиция - тиісінше кредиттер және депозиттер бойынша, кезеңнің басындағы және аяғындағы позициялардың орташа мәні ретінде есептелген.

Деректер пайыздық тармақтармен берілді.

Қазақстанға арналған қаржы дағдарыстарын ертерек хабарлау жүйесі

Қаржы дағдарыстарын ертерек хабарлау жүйесінің жетілдірілген әдістемесі¹ (EWS – early warning system) Камински, Лизондо, Рейнхарт² әзірлеген EWS дабыл беру тәсілінің жетілдірілген әдіснамасы негізінде жасалған. Жетілдірілген әдіснама шеңберінде экономикалық ауыспалылардан дағдарысты болжау қабілетін айқындайтын Қазақстанға тән өлшемдер (көрсеткіштер үшін шекті деңгей, «шу-дабыл» коэффициенті) есептелінді.

1) Дағдарыстық ахуалды айқындау

Эмпирикалық дағдарыстық ахуал Валюта нарығына қысым индексімен (Exchange market pressure index, EMPI) айқындалады, ол айырбастау бағамының және халықаралық резервтер өзгерістерінің орташа алынған көрсеткіші ретінде есептеледі:

$$EMPI_t = \gamma_1 \Delta wr_t - \gamma_2 \Delta rer_t$$

мұнда, Δwr - халықаралық резервтердің (алтынды қоспағанда) өткен айға өзгеруі, Δrer - теңгенің АҚШ долл. нақты айырбас бағамының өткен айға өзгеруі³. Δwr және Δrer вариациялары түрлі болғандықтан олар стандартты ауытқулары бойынша есептеледі (γ_1, γ_2)⁴.

EMPI үшін шекті деңгей 3-ке көбейтілген MAD (median of absolute deviations from the median, медианадан индекстің абсолюттік ауытқулар медианасы) қоспағанда индекс медианасына тең.

2) Индикаторларды таңдау және олардың тиімділігін бағалау

Индикаторлар үшін процентильмен көрсетілген бірыңғай шиеленіскен деңгей айқындалды, одан аса кету көрсеткіштің дабылы ретінде белгіленеді. Шекті мәні ықтимал дабылдардың ең көп санының байқаулардың жалпы санына арақатынасы ретінде есептеледі. Көрсеткіштерге арналған шекті деңгейлер 1997 жылғы қаңтар - 2007 жылғы желтоқсан аралығындағы кезең үшін есептелген.

Көрсеткіштің тиімділігі дабыл диапазоны ішіндегі және одан тыс дабылдар бойынша бағаланады. Дабыл диапазоны дағдарыс алдындағы 12 ай кезеңін білдіреді. Көрсеткіш дабылы егер ол дағдарыс алдындағы кезеңде берілсе «жақсы» деп саналады, егер дабыл «дабыл диапазонынан» тыс берілсе, онда ол «шу» болып саналады.

Көрсеткіштің тиімділігін айқындайтын өлшемдер матрица негізінде есептелді. Көрсеткіштерді «басым» ретінде таңдаудың негізгі критерийі бірліктен аз «шу-дабылдың» арақатынасы болып табылады. Негізгі критерийлер бойынша «басым» индикаторлар ретінде мынадай 10 көрсеткіш іріктеп алынды: 1) нақты айырбастау бағамы (трендтен ең аз абсолюттік ауытқулар); 2) мұнайдың бағасы (бір жылғы өзгеруі); 3) ЖІӨ-ге экономикаға кредиттер; 4) ЖІӨ-ге ағымдағы шот; 5) ЖІӨ-ге жалпы сыртқы борыш; 6) нақты пайыздық ставка; 7) ақша массасы (бір жылғы өзгеруі); 8) депозиттер және кредиттер бойынша ставкалар арасындағы дифференциал; 9) тауарлар және қызмет көрсету экспорты (бір жылғы өзгеруі); 10) нақты ЖІӨ (бір жылғы өзгеруі).

3) Композиттік индикаторды құру

Композиттік индекстер 10 іріктелген жеке озық индикатордың дабылдарын өлшеу арқылы жасалды. Композиттік индикаторлар 1997 жылғы қаңтар - 2008 жылғы желтоқсан аралығындағы кезең үшін жасалған. Негізгі тұжырымдарда ұсынылған осалдықтың композиттік индикаторы әрбір көрсеткіштің «шу-дабыл» коэффициентінің кері мәні бойынша алынған индикаторды білдіреді.

¹ Бастапқы әдістеме Қазақстанның 2007 жылғы қаржы тұрақтылығы туралы есебінің Қаржы тұрақтылығы саласындағы арнайы зерттеулер IV бөлімінде ұсынылған. Жаңа әдістеме Мюнхен қаласындағы (Германия) IFO экономикалық зерттеулер институтымен бірлесіп «Экономиканың дамуын болжау және дағдарысты ертерек ескерту жүйесін әзірлеу» атты бірлескен жоба шеңберінде әзірленген.

² Kaminsky, G., Lizondo, S., Reinhart, C. M. (1998), Leading Indicators of Currency Crisis, IMF Staff Papers

³ ($\Delta rer = (\ln rer_t - \ln rer_{t-1}) * 100$), ($\Delta wr = (\ln wr_t - \ln wr_{t-1}) * 100$)

⁴ $\gamma_1 = \sqrt{\text{var}(\Delta rer)} / [\sqrt{\text{var}(\Delta wr)} + \sqrt{\text{var}(\Delta rer)}]$, $\gamma_2 = \sqrt{\text{var}(\Delta wr)} / [\sqrt{\text{var}(\Delta wr)} + \sqrt{\text{var}(\Delta rer)}]$